

Juni 2020.

Länderbericht

Predstavništvo u Bosni i Hercegovini



Bosna i Hercegovina - Opis situacije

Podijeljena država – čak i tokom krize izazvane koronavirusom

Sven Petke, Senada Bratić

Kako se Bosna i Hercegovina nosi sa krizom izazvanom pandemijom koronavirusa? Do zajedničke borbe protiv virusa Covid-19 nije došlo. I dalje svako odlučuje za sebe. Krizni štab za čitavu zemlju nije formiran. Usklađeno uvođenje mjera je izostalo. Na svu sreću, broj zaraženih ostao je nizak. U Bosni i Hercegovini od virusa Covid-19 umrlo je 152 ljudi, gotovo 2000 ljudi je preživjelo virus i izliječeno je, a broj zaraženih trenutno je manji od 3000. Broj novozaraženih vrlo je mali.

Svađa kao prirodno stanje

Na početku pandemije koronavirusa postojala je opravdana bojazan da slabi zdravstveni sistem u zemlji neće moći izdržati val zaraženih. To je pridonijelo tome da su jako restriktivne mjere uvedene u oba entiteta. Često su stupale na snagu već narednog dana, između ostalog policijski sat od 8:00 do 17:00 sati, a zabrana izlaska za građane mlađe od 18 i starije od 65 godina na snazi je bila sedmicama. U Republici Srpskoj, tokom nekoliko vikenda uvedena je zabrana napuštanja mjesta prebivališta. Uvedena je obaveza nošenja maske na svim javnim mjestima. Nošenje zaštitnih rukavica je bilo obavezno za radnike u svim djelatnostima. Zatvorene su i škole, univerziteti, restorani, fitnes centri i mnogi drugi pružatelji usluga. Supermarketi i apoteke radili su skraćeno. Javni prijevoz je obustavljen.

Ekonomske posljedice mjera već su zabrinjavajuće. Kao i u drugim zemljama, kriza uzrokovana koronavirusom ostavila je svoj trag i na tržištu rada u Bosni i Hercegovini. Procjenjuje se da je od marta 28.000 radnika u Federaciji BiH i otprilike 2000 radnika u Republici Srpskoj ostalo bez posla. Sektor usluga je najviše pogođen. Iako su fondovi, odluke i zakoni za ublažavanje negativnih posljedica krize doneseni u oba entiteta, građani i poduzetnici smatraju da su ove mjere pomoći osjetne samo u ograničenoj mjeri.

Zemlja nije izgradila potrebne rezerve za takav scenarij i većina građana koji žive od plate do plate teško se može nositi s takvim prekidom primanja. Kriza je pogodila različite privredne grane. ArcelorMittal Zenica obustavio je proizvodnju u maju. Preko 2400 ljudi radi u željezari u Zenici. Kompanija je objavila da je proizvodnju obustavila za maj, juni i juli zbog pada potražnje uzrokovanom pandemijom. Čak su najavljena i moguća smanjenja plata za državne službenike. U mnogim djelatnostima napravljeni su rezovi. Iako su sva prodajna mjesta ponovo otvorena, broj kupaca je mali. Kriza je posebno teška za turizam.

Da li političari mijenjaju navike u ovoj teškoj situaciji? Početkom aprila, lideri SDA, HDZ-a i SNSD-a u prisustvu šefa Delegacije i visokog predstavnika EU Johanna Sattlera, entitetskih premijera, predsjedavajućeg Vijeća ministara BiH i državnog ministra finansija nakon višesatnog sastanka sa zvaničnicima EU i MMF-a postigli su dogovor o aranžmanu u visini od 330 miliona eura kredita za borbu protiv krize izazvane koronavirusom. Međutim, ovu vrstu

pomoći nije bilo moguće koristiti gotovo dva mjeseca jer se vladajuće stranke nisu mogle dogovoriti o raspodjeli. Dogovor je konačno postignut.

Granice otvorene nakon dva mjeseca

Granice zemlje ponovno su otvorene 1. juna, nakon što su dva mjeseca bile zatvorene. Pored Međunarodnog aerodroma Sarajevo, 30. marta zatvoreni su i aerodromi u Mostaru, Banjoj Luci i Tuzli. Aerodromi su bili zatvoreni za putnike, ali su ostali otvoreni za humanitarne letove i promet kargo robe. Međutim, broj dostupnih letova i odredišta je mali, a to bi se trebalo promijeniti od 15. juna. Stranim državljanima je počevši od 25. marta 2020. godine bio zabranjen ulazak u zemlju. To nije uključivalo: medicinsko osoblje, osobe kojima je potrebno liječenje (pacijente), prekogranične radnike (putujuće radnike), pripadnike službi i timova civilne zaštite, pripadnike oružanih snaga NATO-a i pripadnike oružanih snaga drugih zemalja iz sjedišta Partnerstva za mir i NATO-a u Bosni i Hercegovini, osobe s dozvolom boravka u Bosni i Hercegovini, osobe u tranzitu kroz Bosnu i Hercegovinu, druga lica uz posebno odobrenje Vijeća ministara, građane hrvatske i drugih zemalja EU u tranzitu kroz Neumski koridor, vozače kamiona, vozače vozova, pilote i članove posade u međunarodnom prometu.

Za građane Bosne i Hercegovine koji su ulazili u zemlju, kućna izolacija u trajanju od 14 dana bila je obavezna. U mjesecu aprilu tokom dvije sedmice, putnici koji su ulazili u BiH stavljeni su u karantine u šatorima na graničnim prelazima. Nakon ukidanja kućne izolacije, uslijedilo je ukidanje vanrednog stanja odnosno stanja nesreće u entitetima, koji ni u ovom slučaju nisu usaglasili ublažavanje mjera, praćeno otvaranjem granica.

Građanji zahtijevaju promjene

Zemlju nije mučio samo koronavirus. Korupcija je u ovom trenutku još uvijek jedno od žarišta u Bosni i Hercegovini, a ona utječe i na nabavku medicinskih sredstava. Firma koja se bavi uzgojem malina odabrana je za nabavku respiratora. Otkupna cijena bila je daleko iznad uobičajenih tržišnih vrijednosti, a kako uređaji nisu ispunili potrebne funkcije, premijera Federacije Bosne i Hercegovine (FBiH), Fadila Novalića, privela je Državna agencija za istrage i zaštitu (SIPA). Pored Novalića, direktor Federalne uprave civilne zaštite Fahrudin Solak i Fikret Hadžić, vlasnik FH Srebrena malina, uhapšeni su 29. maja 2020. i predati Tužilaštvu Bosne i Hercegovine. Sva trojica su u međuvremenu pušteni.

U teškoj političkoj i ekonomskoj situaciji ovi skandali su doveli do protestne šetnje u Sarajevu koja je okupila veliki broj građana. Među hiljadama demonстранata bili su i članovi smijenjene Vlade Kantona Sarajevo. Demonstranti su pozvali na promjene u vlasti i borbu protiv korupcije. Dosta je bilo šutnje! To je bio moto. Predsjednik pokreta pod nazivom "Platforma za progres" Mirsad Hadžikadić, pokretač protestne šetnje, pročitao je zahtjeve upućene institucijama, među kojima su bili i sljedeći:

- održati lokalne izbore do 15. novembra 2020. godine, uključujući i izbore u Mostaru
- uvesti elektronsko glasanje do 2022. za opće izbore
- ukinuti finansiranje stranaka do kraja ove godine
- donijeti ekonomski poticaj za privredu, kako za one koji su oštećeni za vrijeme pandemije, tako i za druge
- uskladiti plate i nadoknade u javnom sektoru sa nadoknadama u realnom sektoru
- primijeniti nultu toleranciju na korupciju, pokazati na primjeru afere "Respiratori" i kazniti sve učesnike kriminala

- provjeriti diplome svih predstavnika vlasti, pravosuđa, uposlene javnih institucija i ukloniti sve one sa kupljenim diplomama.

"Mi ćemo protestovati dok se naši zahtjevi ne ispune", poručio je Hadžikadić.

Da li će se lokalni izbori održati u 2020. godini?

Zakonom su predviđeni lokalni izbori 4. oktobra 2020. Međutim, Centralna izborna komisija BiH tražila je da se lokalni izbori ove godine odgode. Kao razlog navedena je kriza uzrokovana pandemijom koronavirusa. Centralna izborna komisija BiH usvojila je zaključak o pokretanju inicijative za donošenje Zakona o dopunama Izbornog zakona BiH. Naime, predloženim dopunama Izbornog zakona BiH uvodi se pojam vanrednih okolnosti i utvrđuje da Centralna izborna komisija BiH ima ovlasti da donese odluku o odgađanju raspisivanja i održavanja izbora. Ovo bi se odnosilo na sve nivoe vlasti.

Do odgađanja izbora je zaista i došlo, ali iz drugog razloga. Centralna izborna komisija (CIK) Bosne i Hercegovine je odlučila je da se lokalni izbori ove godine održe 15. novembra umjesto 4. oktobra. Odluka o prolongiranju donesena je zbog problema s finansiranjem odnosno neusvajanja budžeta BiH kojim su trebala biti osigurana i sredstva za održavanje izbora. Ostaje da se vidi da li je ovaj datum izbora konačan. Također postoje zahtjevi da se lokalni izbori održe 2022. godine.

Ministar sigurnosti nakon sedam mjeseci podnosi ostavku zbog „sigurnosnih problema“

Osim komplikacija u vezi s izborima u zemlji, neizvjesnost vlada i u Vijeću ministara Bosne i Hercegovine. Vijeće ministara BiH formirano je u decembru 2019. godine. Ministar sigurnosti BiH, Fahrudin Radončić, podnio je ostavku nakon sedam mjeseci. "Prvi razlog je različito shvatanje migrantske krize, s jedne strane mene kao ministra sigurnosti, a s druge strane člana Predsjedništva BiH Šefika Džaferovića i ministrice vanjskih poslova BiH Bisere Turković koji su stali na stranu pakistanskog ambasadora i koji ne shvataju i ne identficiraju migrantski sigurnosni problem", navodi Radončić. Kao drugi razlog ističe ličnu procjenu da su odnosi SDA, SNSD-a i HDZ-a takvi da zadugo neće napraviti dobar ambijent za rad u Vijeću ministara BiH.

Kao i prethodne godine, u zemlji se nalazi veliki broj migranata. Većina tih ljudi porijeklom je iz Pakistana i pokušava balkanskom rutom stići do Evropske unije. Budući da mnogi migranti nisu nigdje smješteni i da su mnogi bolesni, Radončić je nekoliko puta istakao kako on smatra da ti ljudi predstavljaju prijetnju.

Radončić je zatražio djelovanje Ambasade Pakistana po ovom pitanju, te je izjavio da su iz Ambasade poručili da po ovom pitanju ne mogu djelovati. Radončić je također kritikovao pakistanskog ambasadora. Član Predsjedništva Bosne i Hercegovine Šefik Džaferović i ministrica vanjskih poslova BiH Bisera Turković, međutim, stali su u zaštitu ambasadora. Radončićeva ostavka stigla je kao iznenađenje jer se na javne funkcije u Bosni i Hercegovini vrlo rijetko dobrovoljno podnose ostavke.

Osporavanje posljedica rata od 1992. do 1995. godine

Najgori ratni zločin u Evropi nakon završetka Drugog svjetskog rata dogodio se u Srebrenici prije 25 godina. Više od 8.300 muškaraca je ubijeno. Pogubljeni su pojedinačno ili masovno, ukopani u masovne grobnice: Bošnjaci u dobi od 13 do 78 godina. Genocid. Nakon intervencije NATO-a, rat je završen Dejtonskim mirovnim sporazumom krajem 1995. Rat je odnio živote više od 100.000 ljudi.

Do danas je sjećanje na žrtve još jedan vid podjele, negiraju se dokazani ratni zločini, osuđenim ratnim zločincima se u nekim slučajevima odaje počast.

Haški tribunal kvalifikovao je masakr u Srebrenici u nekoliko presuda kao čin genocida. Međunarodni sud pravde isto je potvrdio 2007. godine. Klasifikacija srebreničkog masakra kao genocida od strane Vijeća sigurnosti UN-a 2015. godine spriječena je stavljanjem veta od strane Ruske Federacije.

Milorad Dodik, član Predsjedništva Bosne i Hercegovine i predsjedavajući SNSD-a, najavio je za mart/april 2020. rezultate rada međunarodne komisije koja bi "objektivno i nepristrasno" utvrdila stradanja svih naroda na području Srebrenice.

Prethodno je Izvještaj Komisije Vlade RS o događajima u i oko Srebrenice od 10. do 19. jula 1995. odbačen od strane Narodne skupštine Republike Srpske 2018. godine na prijedlog tadašnjeg predsjednika RS-a Milorada Dodika. Dodik je u to vrijeme rekao da se ne radi o objektivnom dokumentu jer je, kako je rekao donesen pod velikim pritiskom međunarodne zajednice.

Nakon toga, Dodik je uspostavio Komisiju za istraživanje stradanja svih naroda u srebreničkoj regiji u periodu 1992-1995. s devet članova. Izraelski historičar Gideon Greif predvodi komisiju kojoj također pripada Markus Goldbach iz Njemačke. Može se očekivati da će rezultat ovog izvještaja dodatno otežati nošenje sa dešavanjima iz prošlosti.

Izgleđi za budućnost

Čak i tokom krize izazvane pandemijom koronavirusa na vidjelo je došao nedostatak volje i sposobnosti u Bosni i Hercegovini da se zajednički poduzmu potrebna rješenja i mjere za ovu zemlju. Bez posredovanja i sugestija predstavnika međunarodne zajednice, izostali bi čak i neki neophodni koraci.

Dio stanovništva je već osjetio pogoršanje ekonomske situacije. Javni budžeti su također pogođeni. Promjene na tržištu rada, posebno u Njemačkoj, smanjit će mogućnost kreiranja vlastite budućnosti u inozemstvu. Ako političari na ekonomske izazove odreaguju na uobičajen način, može se očekivati da će nezadovoljstvo stanovništva rasti. Za razliku od situacije koju smo imali u prošlosti, finansijska sredstva za smirivanje nezadovoljstva socijalnim davanjima više nisu dostupna. Uprkos tome, postoje prijedlozi i ponude da se zajedno razgovara o budućnosti. To također uključuje prijedloge potrebnih ekonomskih reformi.

Konrad-Adenauer-Stiftung e. V.

Sven Petke
Direktor Predstavništva u Bosni i Hercegovini (Sarajevo)
Glavni odjel - Evropska i međunarodna saradnja
www.kas.de

sven.petke@kas.de



Tekst ovog djela je licenciran i distribuiranje i korištenje podliježe „Creative Commons 4.0 international“,
CC BY-SA 4.0 (pronađite pod: <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode.de>)